

TEKENNET 2018

SURVEILLANCE VAN
TEKENBETEN IN BELGIË

—

WIE WE ZIJN

SCIENSANO telt meer dan 700 medewerkers die zich elke dag opnieuw inzetten voor ons motto: levenslang gezond. Zoals uit onze naam blijkt, vormen wetenschap en gezondheid de kern van ons bestaan. De kracht van Sciensano ligt in de holistische en multidisciplinaire benadering van gezondheid. Onze aandacht gaat daarbij uit naar het nauwe en onlosmakelijke verband tussen de gezondheid van mensen en die van dieren, en hun omgeving (het “One health” concept). Daarom combineren we meerdere invalshoeken in ons onderzoek om op een unieke manier bij te dragen aan ieders gezondheid.

Sciensano kan hiervoor verder bouwen op de meer dan 100 jaar wetenschappelijke expertise van het voormalige Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA) en het vroegere Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV).

Sciensano
Epidemiologie en volksgezondheid
-
Epidemiologie van infectieziekten

maart 2019 • Brussel • België
Intern referentienummer: D/2019/14.440/11

K. TERSAGO¹

M. LEROY¹

T. LERNOUT¹

¹ Sciensano, Epidemiologie van infectieziekten, Brussel

tekennet@sciensano.be

Dankwoord

De Dienst Epidemiologie van infectieziekten, bedankt iedereen die heeft bijgedragen aan de werking van TekenNet, met name de burgers die tekenbeten registreren. Er wordt samengewerkt met de Belgische regio's en partners (Avia-GIS, Natagora en Natuurpunt).

Het TekenNet project is een initiatief van Sciensano (voormalig Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid) en wordt financieel mee ondersteund door het Agentschap Zorg en Gezondheid, Vlaanderen en L'Agence pour une Vie de Qualité, Wallonië.

Hoofdpunten:

- Er werden tekenbeten opgelopen in alle Belgische provincies.
- Het totaal aantal gemelde tekenbeten in 2018 was vergelijkbaar met het aantal gemeld in 2017. Het aantal per 100 000 inwoners was het hoogst in de provincies Luxemburg, Namen, Waals-Brabant en Limburg. Het absolute aantal gemelde tekenbeten was het hoogst in de provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant en Namen. In vergelijking met voorgaande jaren werden er relatief meer tekenbeten gemeld in de provincie Namen.
- Het merendeel van de tekenbeten werd opgelopen in eigen regio en binnen een afstand van 10 km van de eigen woonplaats.
- Meldingen van tekenbeten werden opnieuw voornamelijk geassocieerd met vrijetijdsactiviteiten in tuin én bos.
- In België worden de meeste tekenbeten steeds gemeld in de periode maart tot en met oktober. De hoogste piek in juni werd in 2018 opnieuw bevestigd. Er was een zeer abrupte afname van het aantal gerapporteerde tekenbeten in juli. Dit is zeer waarschijnlijk te wijten aan de toenemende droogte tijdens de periode mei – juli 2018.
- Het risico op een erythema migrans (EM) na een tekenbeet neemt toe naarmate de teek langer vastzit. Bij 16% van de EM meldingen op TekenNet werd een duur van ≤ 12 u aanhechting van de teek tijdens de voorafgaande tekenbeet aangegeven. Een dagelijkse controle op tekenbeten na activiteiten in de natuur is dus zeker aan te raden.

1. Inleiding

Binnen de Belgische populatie heerst er bezorgdheid rond de impact van teken en mogelijke ziektekiemen die door teken worden overgedragen op de gezondheid. Hoewel niet alle teken geïnfecteerd zijn met overdraagbare ziektekiemen, vormt het voorkomen van tekenbeten bij mensen een relevante indicator voor lokale teek gerelateerde problemen. De mate waarin mensen worden blootgesteld aan tekenbeten wordt echter beïnvloed door verschillende factoren waaronder menselijk gedrag, klimaat en landgebruik. Een beter inzicht in de factoren die het risico op tekenbeten bij de mens in België bepalen, laat meer gerichte acties toe. Binnen deze context werd in juni 2015 TekenNet opgericht binnen de dienst Epidemiologie van infectieziekten, Sciensano (voormalig Wetenschappelijk instituut voor Volksgezondheid).

TekenNet is een burger - wetenschapsplatform met meerdere doelstellingen:

- Opvolging van de blootstelling van de Belgische bevolking aan tekenbeten in tijd en ruimte (surveillance). Burgers kunnen tekenbeten bij mensen, opgelopen in België, melden op het TekenNet platform. Het aantal gemelde tekenbeten kan steeds op de TekenNet website worden geraadpleegd, tot op het niveau van het centrum van de gemeente (<http://www.tekennet.be>). Het is ook mogelijk om via de website Epistat – TekenNet de statistieken met betrekking tot gerapporteerde tekenbeten in België actief op te volgen (alleen beschikbaar in het Engels): <https://epistat.wiv-isp.be/ticks>.
- Identificatie van risicofactoren geassocieerd met gerapporteerde tekenbeten in België.
- Gebruik en interpretatie van de tekenbeet surveillance voor het gidsen van gerichte preventie van tekenbeten en gerelateerde ziekten. De verzamelde gegevens zullen gebruikt worden om de omstandigheden die gepaard gaan met het oplopen van tekenbeten binnen België beter te omlijnen en te vertalen voor gebruik in beleid.

2. Hoe werkt de melding van tekenbeten

TekenNet maakt gebruik van twee instrumenten waarmee tekenbeten bij de mens gemeld kunnen worden:

- de website
- en de “TekenNet” app voor mobiele telefoons.

De melding zelf kan op twee verschillende manieren gebeuren:

1. Anonieme meldingen: burgers kunnen een tekenbeet bij mensen (op zichzelf, iemand anders of een hele groep) anoniem melden. Deze anonieme surveillance is zeer informatief, maar ook mogelijk gevoelig aan media-aandacht.
2. Melding als geregistreeerde gebruiker: om een betrouwbare basiscurve te kunnen opbouwen roepen we burgers op om zich in te schrijven op de TekenNet website. Eens geregistreerd, maken deze mensen deel uit van een vaste groep gebruikers, met een eigen meldingspagina. Naast meldingen van een tekenbeet, kan deze ingeschreven gebruikersgroep ook melding doen van een erythema migrans. De geregistreeerde gebruikers krijgen maandelijks een herinnering voor het melden van tekenbeten doorgestuurd via mail. Via deze mail kunnen zij ook laten weten dat ze geen tekenbeten hebben opgelopen (“nulmelding”).
 - De TekenNet app is ook toegankelijk voor geregistreeerde gebruikers (-> ga naar menu: gebruikersprofiel; daar aanmelden als vaste gebruiker). Op die manier komen alle tekenbeet meldingen op de individuele gebruikerspagina te staan.

Bij elke melding worden enkele bijkomende vragen gesteld met betrekking tot o.a. woonplaats, plaats van de tekenbeet, activiteit waarbij en omgeving waar de tekenbeet werd opgelopen.

3. Resultaten TekenNet 2018

3.1. TEKENBETEN OP EEN INDIVIDU

Onderstaande beschrijvende resultaten hebben betrekking op meldingen gedaan door de gebeten personen zelf of door iemand uit hun omgeving gedurende het jaar 2018. Meldingen van tekenbeten op dieren werden verwijderd uit de dataset. De analyses zijn verder gebaseerd op de meldingen van tekenbeten waarvoor minstens het aantal tekenbeten en een postcode van de plaats waar de tekenbeet werd opgelopen beschikbaar zijn (n=5130). In totaal werden zo 8 328 tekenbeten geregistreerd. Bij 75% van de meldingen werd 1 tekenbeet per persoon gerapporteerd, meerdere tekenbeten per persoon werden minder vaak gemeld (2 tekenbeten (14%), 3 tekenbeten (5%), 4 tekenbeten (2%), 5 of meer tekenbeten (1,5%)).

3.1.1 Ruimtelijke verspreiding van meldingen en aantal tekenbeten

Het grootste aantal gemelde tekenbeten werd opgelopen in de provincie Antwerpen (Tabel 1), daarna volgen de provincies Vlaams-Brabant, Namen en Limburg. Vlaanderen telde de meerderheid van gemelde tekenbeten (55,4%), gevolgd door Wallonië (43,4%). Het aantal gerapporteerde beten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bleef opnieuw beperkt (1,2%).

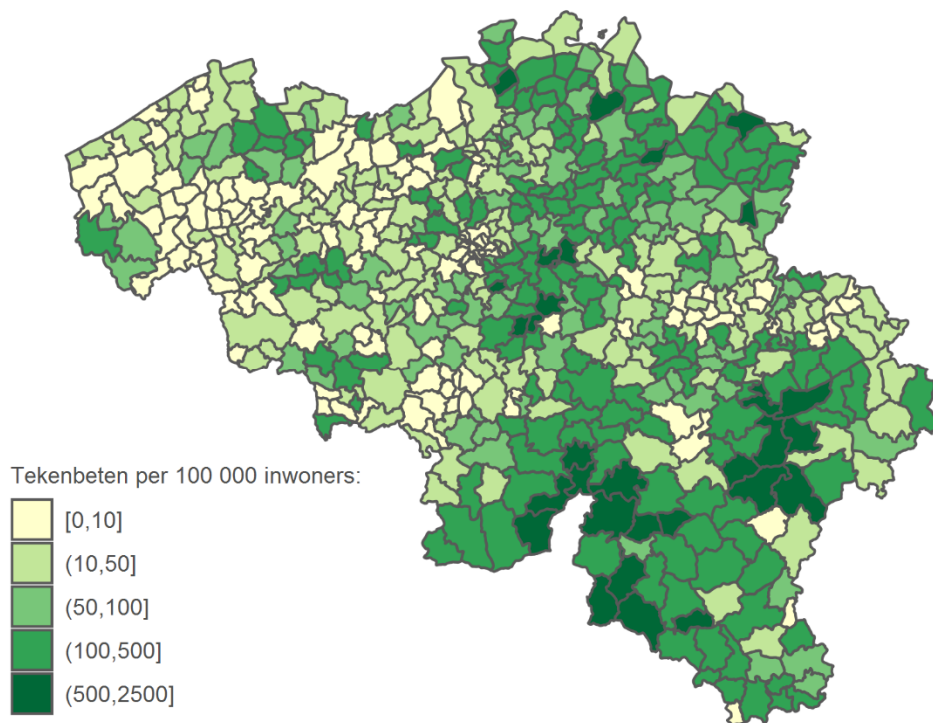
	Aantal gemelde beten (%)	Uitgedrukt per 100 000 inwoners
Brussel	103 (1,2%)	9
Limburg	907 (10,9%)	105
Vlaams-Brabant	1170 (14,0%)	104
Antwerpen	1797 (21,6%)	99
Oost-Vlaanderen	467 (5,6%)	31
West-Vlaanderen	269 (3,2%)	23
Vlaanderen	4610 (55,4%)	71
Luxemburg	627 (7,5%)	224
Namen	1020 (12,2%)	209
Waals-Brabant	758 (9,1%)	191
Luik	776 (9,3%)	71
Henegouwen	443 (5,2%)	31
Wallonië	3615 (43,4%)	100
Totaal	8328 (100,0%)	74

Tabel 1: Aantal gemelde tekenbeten op een individu per provincie en per regio, uitgedrukt in absoluut aantal en per 100 000 inwoners, januari – december 2018.

Bij de interpretatie van de geografische spreiding moet echter ook rekening gehouden worden met de bevolkingsdichtheid. De Belgische bevolking is als volgt verdeeld over de regio's: 58% van de bevolking woont in Vlaanderen, 32% in Wallonië en 10% in Brussel.

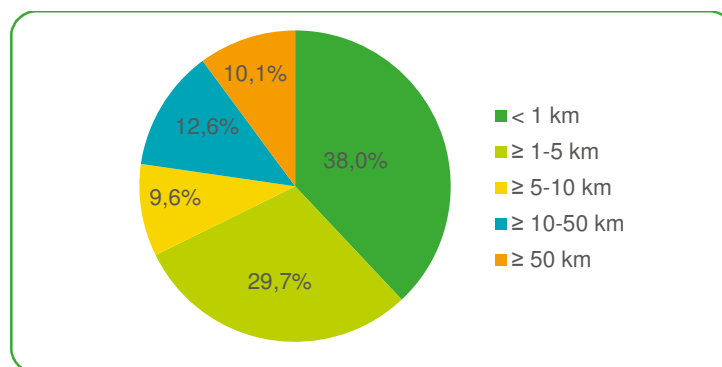
Uitgedrukt per 100 000 inwoners (i.e. incidentie), werd het grootste aantal gemelde tekenbeten opgelopen in de provincie Luxemburg (224/100 000 inwoners), gevolgd door Namen (209/100 000 inwoners), Waals-Brabant (191/100 000 inwoners) en Limburg (105/100 000 inwoners). De incidentie tekenbeten was opnieuw hoger in Wallonië dan in Vlaanderen (respectievelijk 100 versus 71 tekenbeten per 100 000 inwoners). De gemiddelde incidentie in 2018 is vergelijkbaar met het jaar 2017 met respectievelijk 75 versus 74 tekenbeten per 100 000 inwoners. In vergelijking met de voorgaande jaren was de incidentie hoger in de provincie Namen (+ 66 tekenbeten/100 000 inwoners ten opzichte van 2017). In de provincie Limburg lag de incidentie in 2018 dan

weer lager. Figuur 1 toont de geografische verspreiding van het aantal gemelde tekenbeten per 100 000 inwoners, op basis van de postcode waar de tekenbeet werd opgelopen.

Figuur 1: Geografische spreiding van aantal opgelopen tekenbeten per 100 000 inwoners per gemeente (NIS5) in België, januari – december 2018

Teken werden voornamelijk opgelopen in de regio van de woonplaats. In Vlaanderen werd 98% van de opgelopen tekenbeten gemeld door mensen die in dezelfde regio wonen, in Wallonië was dat 83% en in Brussel 88%. De beperkte afstand tussen woonplaats en plaats waar de tekenbeet werd opgelopen komt ook tot uiting in onderstaande Figuur 2, waar de afstand tussen de plaats waar de tekenbeet werd opgelopen en de woonplaats wordt weergegeven.

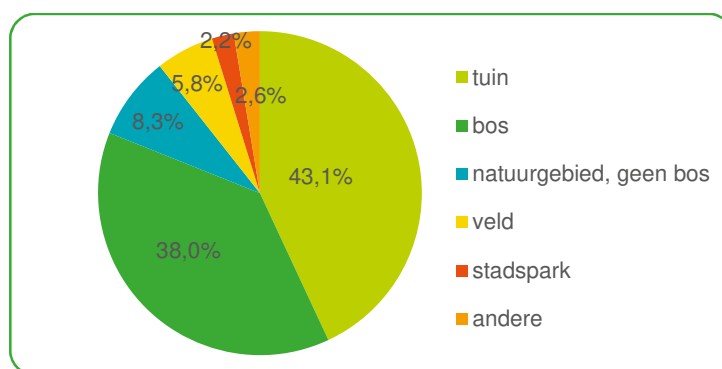

Figuur 2: Afstand tussen de plaats van de tekenbeet en de woonplaats

Voor de meerderheid van de meldingen (67,7%) werden de tekenbeten opgelopen binnen een straal van 5 km van de woonplaats, vaak zelfs op een afstand van minder dan 1 km (38%). Deze analyses werden uitgevoerd op de meldingen waarvoor zowel de postcode van woonplaats als postcode van tekenbeet beschikbaar is (n=4 459).

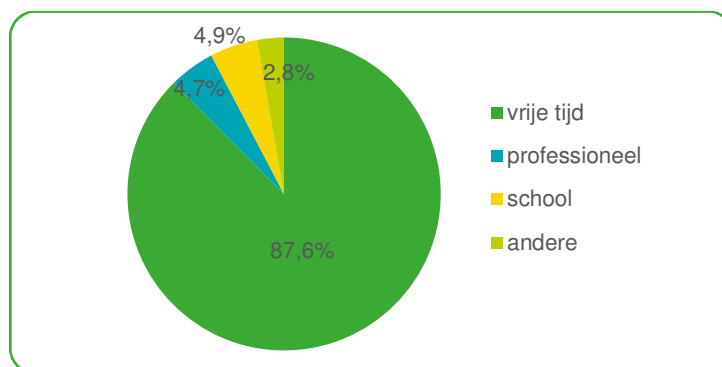
3.1.2 Omgevingstype en activiteiten geassocieerd met tekenbeten

Aan de hand van vragenlijsten proberen we een beeld te krijgen van de activiteiten en omgeving waarbij een teek wordt opgelopen. Binnen de groep van individuele blootstellingen, werden tekenbeten duidelijk het meest opgelopen in de tuin (43,1%) en in het bos (38%) (zie Figuur 3). Dit was ook zo in de voorgaande jaren.

Figuur 3: Omgeving waar tekenbeten werden opgelopen door individuen

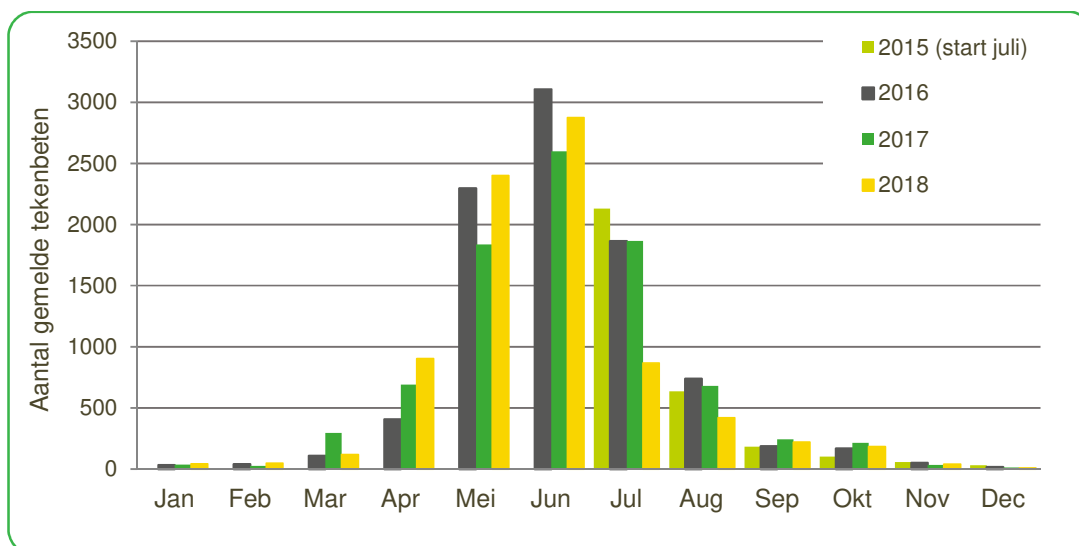
De meeste meldingen werden geassocieerd met vrijetijdsactiviteiten (87,6%) (Figuur 4). De blootstelling aan tekenbeten tijdens schoolactiviteiten bleef zeer beperkt (4,9%), evenals de professionele blootstelling (4,7%). Deze resultaten kunnen er echter ook op wijzen dat professionele risicogroepen nog steeds niet vaak rapporteren op TekenNet.

Figuur 4: Activiteit waarbij tekenbeten werden opgelopen

3.1.3 Dynamiek van gemelde tekenbeten doorheen de tijd

In figuur 5 wordt het aantal gemelde tekenbeten per maand afgebeeld voor het jaar 2018. Ter vergelijking werden ook de meldingen in de periode 2015 (vanaf juli) – 2017 toegevoegd.

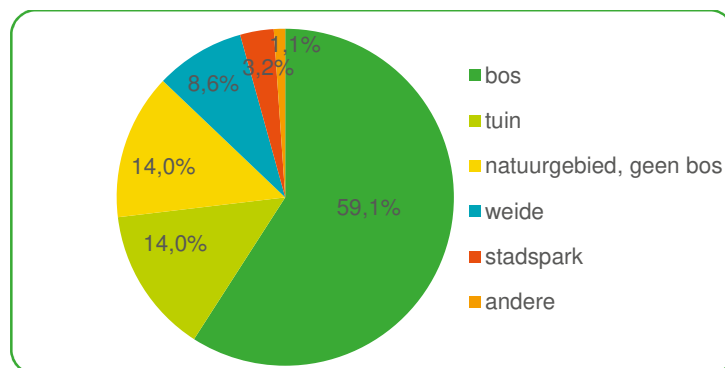

Figuur 5: Aantal gemelde beten per maand: juli 2015 – december 2018

In 2018 startte de verhoging van de meldingsactiviteit in april met een steile toename tot de maand juni, waarna het aantal gemelde tekenbeten drastisch afnam in juli 2018. Net zoals de andere jaren nam het aantal gemelde tekenbeten verder af vanaf augustus. Het aantal tekenbeten tijdens de wintermaanden bleef beperkt. Dit patroon verschilt van de voorgaande jaren door het beduidend lager aantal tekenmeldingen in de maand juli. De sterke afname van het aantal tekenmeldingen na juni 2018 is zeer waarschijnlijk te wijten aan de toenemende droge en warme omstandigheden in de periode mei - juli 2018. Tekenen zijn immers zeer gevoelig voor uitdroging. Die droogte was, net zoals de afname in gerapporteerde tekenbeten, minder uitgesproken in het zuidelijke deel van België o.a. als gevolg van hevige onweders (bron: KMI).

3.2. TEKENBETEN OPGELOPEN TIJDENS EEN GROEPSACTIVITEIT

Deze resultaten hebben betrekking op anonieme meldingen voor groepen, waarbij naast een totaal aantal tekenbeten ook het aantal leden per groep wordt opgegeven. Er werden 93 groepsmeldingen (voor 564 groepsleden) ontvangen in het jaar 2018, welke samen 446 tekenbeten vertegenwoordigden. Groepsmeldingen werden alleen ontvangen in de periode april – oktober. De meeste meldingen door groepen geven bos aan als omgeving van blootstelling (59,1%). In vergelijking tot de individuele meldingen wordt bij groepsmeldingen de tuin veel minder (14,0% versus 43,1%) vermeld als omgeving waar de tekenbeet werd opgelopen (Figuur 6).

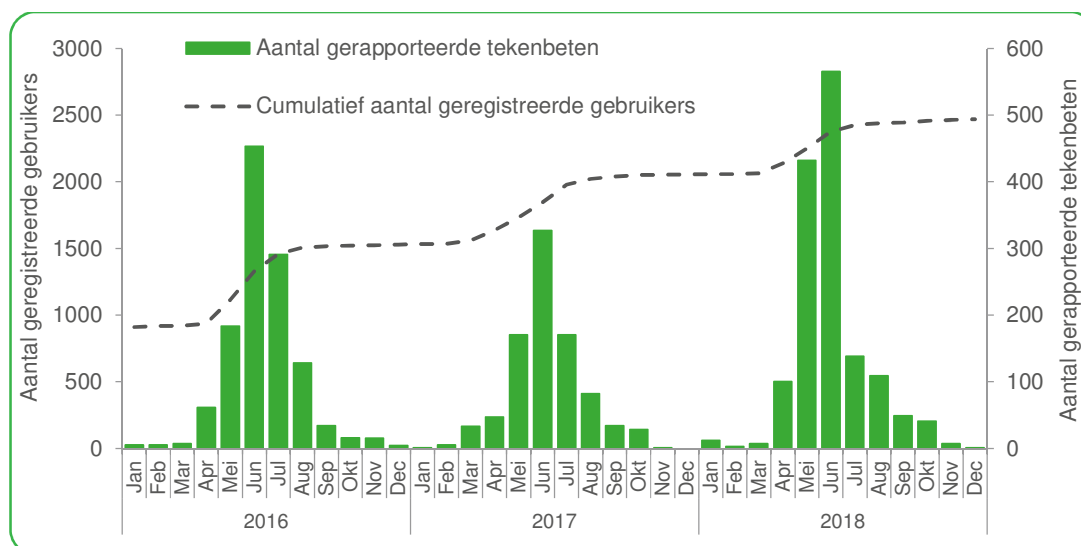
Figuur 6: Omgeving waarin tekenbeten werden opgelopen door groepen

3.3. DE “INGESCHREVEN” DEELNEMERSGROEP

Deze groep mensen heeft zich via de tekennet website ingeschreven voor een regelmatige opvolging doorheen de tijd. De vorming van een stabiele groep deelnemers binnen TekenNet laat ons toe om de komende jaren het aantal tekenbeten doorheen de tijd beter te evalueren. Bovendien kan deze groep ook een erythema migrans na een tekenbeet melden.

3.3.1 Opbouw van de ingeschreven TekenNet groep

Het aantal vaste deelnemers binnen TekenNet neemt geleidelijk toe doorheen de tijd (zie Figuur 7). Eind 2018 telde de groep van ingeschreven gebruikers zo 2 469 vaste deelnemers, waarvan 415 nieuwe in 2018. De gebruikersgroep bestaat voor 53,4% uit vrouwen en 46,6% uit mannen, met uiteenlopende beroepen. Het aantal ingeschreven personen komt voor 59% uit Vlaanderen, 37% uit Wallonië en 4% uit Brussel. Dit komt grotendeels overeen met de bevolkingsverdeling per regio.

Figuur 7: Aantal gemelde tekenbeten per maand voor de ingeschreven gebruikersgroep, 2016 – 2018

3.3.2 Meldingen van tekenbeten door de ingeschreven gebruikersgroep

Tijdens het jaar 2018 werd een totaal van 1 464 tekenbeten gemeld door de ingeschreven groep. Figuur 7 toont het aantal tekenbeten dat maandelijks werd gerapporteerd in de periode 2016 – 2018. Het temporele patroon van het aantal gemelde tekenbeten is sterk vergelijkbaar met dat van de totale groep individuele meldingen (zie Figuur 5).

3.3.3 Meldingen van erythema migrans

Het meest voorkomende symptoom van Lyme borreliose is een rode uitbreidende vlek op de plaats van de beet, wat men een erythema migrans (EM) noemt. In 2018 werden 37 meldingen van een EM ontvangen, waarbij in 22% van de meldingen geen arts werd geraadpleegd. Het kan hier dan ook gaan om een foute zelfdiagnose.

Sinds de start van de TekenNet surveillance werden 75 EM meldingen ontvangen waarbij een arts werd geraadpleegd. De verdeling van de geschatte duur van aanhechting van de teek bij de voorafgaande tekenbeet is : >0u – 12u (16%), >12u – 24u (21%), >1 – 2 dagen (12%), langer dan 2 dagen (13%) en onbekend (37%). Het is bekend dat het risico op transmissie van de *Borrelia* bacterie bij een tekenbeet toeneemt naarmate de teek langer vastzit op de huid. Maar er bestaat wel een kans op EM na minder dan 12u aanhechting van de teek, dit werd reeds meermaals gerapporteerd in Europa. Een dagelijkse controle op tekenbeten na activiteiten in de natuur is dus zeker aan te raden.

4. Meer informatie

Het dagelijks controleren op - en verwijderen van - tekenbeten, maar ook het opmerken van mogelijke symptomen na een tekenbeet, zijn belangrijke stappen in de preventie van Lyme borreliose en andere teek overdraagbare aandoeningen. Je kan een tekenbeet proberen te vermijden, maar dat lukt niet altijd, en genieten van de natuur blijft belangrijk.

Meer informatie met betrekking tot preventiemaatregelen en ziekte veroorzaakt door een tekenbeet kan u vinden op de campagnewebsite www.tekenbeten.be van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid en op de TekenNet website van Sciensano www.tekennet.be.

CONTACT

Katrien Tersago • Katrien.Tersago@sciensano.be • tekennet@sciensano.be

MEER INFORMATIE

—
Zie onze webpagina
www.tekennet.be
Of contacteer ons op
tekennet@sciensano.be

Sciensano • Juliette Wytsmanstraat 14 • 1050 Brussel • België • T + 32 2 642 51 11 • T pers + 32 2 642 54 20 • info@sciensano.be
• www.sciensano.be

Verantwoordelijke uitgever(s): : dr. Sneyers Myriam , Algemeen directeur • Juliette Wytsmanstraat 14 • 1050 Brussel • België D/2019/14.440/11